Ortaokul Öğrencilerinin Kavram Öğretimine İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi*

Determining the Views of Secondary School Students on Concept Teaching

Tuğba Soylu** - Hatice Memişoğlu***

Abstract: Concepts are principles that organize and integrate a lot of information within a subject. It is about being able to teach concepts correctly and on the spot that education can take place in a healthy way. Primary school students need to know the basic concepts in order to be able to learn the main elements of the social studies course which has an important place in terms of concept richness and to overcome the social problems they will face. The concepts allow elementary school students to have basic schemas in their minds and to have new information in a meaningful way. The research was prepared to determine the views of Secondary School students on concept teaching. Case science (phenomonology) pattern from qualitative research patterns was used in the research. 75 (6.7.8) who studied in Ankara province. Class constituted a middle school student. Appropriate sampling method was used in the research. A semi-structured interview form was used to collect the data. As a result of the research, Middle School students stated that the most used technique in concept learning in Social Studies Lesson was concept map, and stated that they had difficulties in learning abstract and historical concepts. The most common problems that students face in concept teaching are lack of materials, presence of abstract concepts, lack of prior knowledge, higher cognitive levels of concepts, lack of course time. It is important to use concept teaching techniques to overcome these problems suggestions have been made such as using material to embody abstract concepts and using plenty of examples.

Structured Abstract: Introduction In today's educational life, learning has become active by getting rid of a passive situation. This change, especially 20. At the end of the century, the developments and changes in science and technology resulted from the emerging innovations. In parallel, due to these innovations, knowledge and skill levels have also been unable to meet the needs. In the traditional education process,

* Bu makale yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

** Eğitim Uzmanı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Education Specialist, Bolu Abant İzzet Baysal University, Institute of Education Sciences, Department Of Social Sciences and Turkish Language Teaching

ORCID 0000-0001-5599-8136

tuba06soylu@gmail.com

*** Doç. Dr. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Assoc. Prof. Dr. Bolu Abant İzzet Baysal University, Faculty of Education, Department of Social Sciences and Turkish Language Teaching

ORCID 0000-0003-3987-8454

haticememisoglu2008@hotmail.com

Cite as/ Atıf: Soylu, T., Memişoğlu, H. (2020). Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi, *Turkish Studies*, 15(2), 1307-1323. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.40142>

Received/Geliş: 12 December/Aralık 2019

Accepted/Kabul: 25 April/Nisan 2020

Copyright © MDE, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 30 April/Nisan 2020

CC BY-NC 4.0

innovations were needed. 21. In the century, creative and productive individuals who are exploring, interested, able to make inquiries, have reflective thinking skills began to be needed.

Literature Review

In the teaching of social information, which is an important discipline area in the world and in our country, concepts have an important place. Social studies is a discipline that includes many different disciplines. It is necessary to use various concept teaching methods in the teaching of Social Studies course which has a rich content in terms of concept diversity. This increases the value of concept teaching.

Analyzing and teaching concepts will increase the success of Social Studies course. Students need to know the basic concepts in order to learn the principles of Social Studies and to solve social problems.

Studies related to the teaching of the concept were examined, the research student feedback in social studies were almost nonexistent for the student's benefiting from views of other disciplines, it has been found that experimental and quantitative studies. The fact that social information has a concept-rich content also increases the value of concept teaching. For these reasons, this research is important for determining the views of Secondary School students towards teaching concepts in Social Studies.

In this respect, the main problem question of the research is: "what are the views of Secondary School students on concept teaching?" it is designated as. The sub-problems of the research are presented below.

1. What are the views of Secondary School students regarding the concept definition?
2. What are the views of Secondary School students regarding concept teaching techniques and methods?
3. What are the views of Secondary School students about the issues and concepts that have the most difficulties in teaching concepts?
4. What are the views of Secondary School students regarding the problems encountered during concept learning?

Method

The qualitative research pattern was used in this study, which examined the views of Secondary School students on concept teaching. Qualitative research is an umbrella concept covering various forms of research that helps us explain and understand the meaning of social events as the natural environment deteriorates. In the research, case science (phenomenological) pattern was utilized from qualitative research patterns.

The case science pattern was used in the research to reveal the experiences of Secondary School students regarding concept teaching and to reveal how concepts are made sense as a result of their experiences.

In the 2017-2018 academic year, the study group consisted of 75 secondary school students (6-7-8) who studied in 24 public schools in Ankara. Class consists of appropriate sampling method was used in the selection of the Working Group. Proper sampling involves taking sample elements that the researcher can easily reach.

It was obtained with the help of Interview forms within the scope of documents, which is one of the forms of qualitative data collection in the research. Content analysis technique was used to analyze the data collected as a result of the research, and then the data was digitized by quantitative conversion. The collected data was brought and analyzed in writing by the researcher.

Findings

The results of the research were given to determine the views of Secondary School students towards concept teaching. It was determined that the middle school students used abstract design of objects in mind, general name of objects, common properties of objects, words covering facts, similar examples for the definition of concepts. Based on these definitions, the name, features, and concepts that the students attach to an entity provide the definition. When we look at the concept definitions of the students, it is seen that they explain the concepts by giving concrete examples of the entities they portray in their minds. When students' definitions of the concept are considered, they have been seen to make definitions of the concept close to the

lexical meaning. The descriptions were found to be very close to the correct descriptions but also to reveal their own thoughts.

Middle school students used in social studies teaching the concept of opinions on approaches and techniques lecture, question-answer, discussion, brainstorming, group work, case study, drama has been identified as. Students have stated that their teachers frequently use these techniques. When the student views are examined, it is determined that the teaching technique used most by the teachers in the social studies lesson is expression. It has been determined that teachers prefer traditional methods (lecture, question and answer) and then use techniques such as discussion and brainstorming.

It has been determined that the subjects, concepts and subjects that secondary school students experience the most difficulty in teaching concepts are of historical and political quality. The reasons for students to experience difficulties in these concepts are abstract concepts, above their level concepts, lack of materials, lack of interest in concepts, lack of prior knowledge, unrelated to daily life. In the research, they stated that students learn concepts of concrete and visual quality more easily and that they experience difficulties in abstract concepts. They stated that the reasons for their difficulty were due to the abstract concepts in the subjects, lack of prior knowledge, lack of interest in historical subjects, and issues unrelated to everyday life. The problems faced by secondary school students in social studies lesson related to concept teaching; lack of materials, presence of abstract concepts, deficiencies in the preliminary information, lack of level of concepts and insufficient hours for concept teaching techniques were determined as the results.

Keywords: Social studies, Concept, Concept teaching

Öz: Kavramlar bir konu içerisinde pek çok bilgiyi organize eden ve bütünleştiren ilkelerdir. Eğitimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi kavramların doğru ve yerinde öğretilibilmeleriyle ilgilidir. İlköğretim öğrencilerinin kavram zenginliği açısından önemli bir yere sahip olan Sosyal Bilgiler dersine ait ana öğeleri öğrenebilmeleri ve karşılaşacakları sosyal problemleri aşabilmeleri için temel kavramları çok iyi bilmeleri gerekmektedir. Kavramlar, ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin zihinlerinde bulunan temel şemaların meydana gelmesine ve yeni bilgilere anlamlı bir biçimde sahip olmalarına olanak sağlar. Araştırma ortaokul öğrencilerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde öğrenim gören 75 (6.7.8.sınıf) ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul öğrencileri, Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğreniminde en çok kullanılan tekniğin kavram haritası olduğunu belirtmişler, soyut ve tarihi kavramların öğreniminde güçlükler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kavram öğretiminde en sık karşılaştıkları sorunları materyal eksikliği, soyut kavramların varlığı, ön bilgi eksikliği, kavramların bilişsel düzeylerinin üstünde olması, ders süresinin azlığı vb. olarak tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, bu sorunları aşmak için kavram öğretim tekniklerinden faydalanmanın önemli olduğu belirtilirken; soyut kavramların somutlaştırılmasına yönelik materyal kullanılması, bol örnek kullanılması, öğrenci düzeyine uygun kavramların seçilmesi gibi önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Kavram, Kavram öğretimi

Giriş

Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde insanın toplumsal yönü ve insanın toplumla olan ilişkisini kavratmak amaçlanmaktadır. Bu dersin başarılı olması güçlü bir iletişimle gerçekleşir. İletişimin temel öğeleri ise sözler, kelimeler, konuşma ve kavramlardır (Özcan, 2010: 2).

Dünyada ve ülkemizde önemli bir disiplin alanı olan Sosyal Bilgilerin öğretiminde, kavramlar önemli bir yere sahiptir. Sosyal Bilgiler, pek çok farklı disiplini bünyesinde içeren bir disiplin alanıdır. Kavram çeşitliliği bakımından oldukça zengin içeriğe sahip olan Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde, çeşitli kavram öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir. Bu durum kavram öğretiminin değerini artırmaktadır.

Kavramların iyi analiz edilip öğretilmesi Sosyal Bilgiler dersinde edinilecek başarıyı artıracaktır. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler ile ilgili prensipleri öğrenebilmesi ve sosyal sorunları çözebilmesi için, ana kavramları çok iyi bilmesi gerekmektedir (Erden, t.y: 49). Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinin zenginliği açısından kavramları öğrenmesi, günlük hayatlarında karşılarına çıkabilecek sorunlarla başa çıkabilecek düzeye gelebilmeleri için de temel kavramları çok iyi öğrenmeleri, içselleştirmeleri beklenmektedir (Yazıcı ve Samancı, 2003). Ayrıca, kavramlar yaşantımız açısından önemlidir. Kavramlar, yoğun ve kompleks olan yaşantımızı anlayarak yönetmemize ve değerlendirmemize katkı sunar. Kavramlar, yaşantımızı nasıl ve ne biçimde algıladığımıza etki eder. Böylece, kendi yaşantımızı yorumlamamız ve dışa aktarmamız için uygun ve akılcı yöntemler oluşturmamıza olanak sağlar (Doğrukök, 2004: 25).

Kavram öğretiminde öğrenci görüş ve deneyimlerinden yararlanan araştırmalara bakıldığında (Ünsal, Güneş ve Ergin, 2001; Ekiz ve Akbaş, 2005; Cin, 2007; Kurnaz ve Değermenci, 2011; Göncü ve Korur, 2011; Bolat vd., 2014) öğrencilerin ilgili kavramlara yönelik olarak yanlış veya eksik bilgilere sahip oldukları, özellikle soyut kavramları yeterli düzeyde anlayamadıkları ve birçok kavram yanlışına sahip oldukları belirlenmiştir. Öğrenciler kavram öğretiminde ders kitaplarını, öğretmenleri ve öğretmen materyallerini önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin hemen hemen benzer yanlışlara sahip oldukları, verilen kavramlar ile örnekleri için farklı algılamalar yapılandıkları ve sorunun temelinde öğrenme ortamlarının yetersizliğinin olabileceği sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin genel olarak eğitimsel süreçte ilgili konu ve kavramlarla ilgili bilgi eksikliklerinin ve kavram yanlışlarının fazla olduğu görülmüştür. Kavram öğretimiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci görüşlerine yönelik olarak yapılan araştırmaların yok denecek kadar az olduğu diğer disiplinlerin öğrenci görüşlerinden yararlanan, deneysel ve nicel çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Bilgilerin kavram bakımından zengin bir içeriğe sahip olması kavram öğretiminin değerini de artırmaktadır. Bu sebeplerden dolayı bu araştırma ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgilerde kavram öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

Bu doğrultuda araştırmanın ana problem sorusu: “Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretimine ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri aşağıda sunulmuştur.

1. Ortaokul öğrencilerinin, kavram tanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretim teknik ve yöntemlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan konu ve kavramlara ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Ortaokul öğrencilerinin kavram öğrenimi sırasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin incelendiği bu araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma, doğal ortamın bozulmasıyla birlikte bize toplumsal olayların manasını açıklama ve anlamada yardımcı olan, çeşitli araştırma şekillerini kapsayan şemsiye bir kavramdır (Merriam, 1998). Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenolojik) desenden yararlanılmıştır. Olgu bilim (fenomenoloji) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular, yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tamamen yabancı olmayan aynı

zamanda da tam olarak kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretimine ilişkin deneyimlerini ortaya çıkarmak, yaşanmış deneyimleri sonucunda kavramları nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymak için araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Ankara ilinde 24 devlet okulunda öğrenim gören ortaokul öğrencilerinden (6-7-8. Sınıf) oluşmaktadır. Araştırma dâhilinde 75 öğrenciye ulaşılmıştır. Çalışma grubunun seçiminde uygun örneklem yöntemi kullanılmıştır. Uygun örneklem, araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği örneklem elemanları almayı içerir. Bu örneklem araştırmacının örneklem tasarlaması ve ulaşması çok zor olduğu durumlarda kullanılan popüler bir örneklemidir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Kız	38	50,6
	Erkek	37	49,3
Toplam		75	100
Sınıf	6. Sınıf	26	34,6
	7. Sınıf	24	32,0
	8. Sınıf	25	33,3
Toplam		75	100
İlçe	Mamak	25	33,3
	Yenimahalle	25	33,3
	Çankaya	25	33,3
Toplam		75	100

Tablo 1’ de görüldüğü üzere, araştırmaya toplam 75 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 26’sı 6. Sınıf, 24’ ü 7. Sınıf, 25’ i 8. Sınıftır. Öğrencilerden 38’ i kız, 37’ si erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 25’ i Mamak bölgesinde bulunan okullardan, 25’ i Yenimahalle bölgesinde bulunan okullardan, 25’ i Çankaya bölgesinde bulunan okullardan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve ortaokul öğrencilerinin kavram öğretimine yönelik görüşlerini almak amacıyla yapılan bu araştırmada toplanan veriler nitel veri toplama şekillerinden biri olan dokümanlar kapsamında yer alan görüşme formları yardımıyla elde edilmiştir.

Görüşme formu araştırmaya katılan bireylerin konu hakkındaki görüşlerini üzerinde düşünerek ve gözden geçirerek ifade etmesine olanak sağlayabilmektir. Bernard’ ve Ryan (2010: 34) ’ a göre açık uçlu sorular, çalışılan olgu, konu, kavramlar hakkında insanların kendi fikirlerini yansıtmalarına ve kendi kelimeleriyle cevap vermelerine imkân tanımaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda toplanan verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır, sonrasında ise veriler nicel bir şekilde dönüştürülerek sayısallaştırılmıştır. Toplanan veriler araştırmacı tarafından yazılı bir şekilde getirilmiş ve çözümlenmiştir. Analiz nihayetinde oluşturulan kategoriler yüzde (%) ve frekans (f) değerlerine dönüştürülüp tablolar şeklinde gösterilmiştir. Oluşturulan tabloların altında katılımcıların görüşlerinden alıntılar yer almıştır. Kimi sorular analiz edilirken katılımcıların soruları bir görüşten daha fazla yanıt vermiş olması sebebiyle, çalışma

grubunda ve kategorilerde yer alan sıklık (f) sayıları değişiklik göstermektedir. Katılımcıların alıntıları gösterilirken kodlamalar yapılmış ortaokul öğrencileri “ÖR.” şeklinde kodlanmıştır.

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Ortaokul öğrencilerinin kavram tanımına ilişkin görüşlerine” ilişkin bulgular tablolaştırılmış (Tablo 2) ve yorumlanmıştır.

Tablo 2: Ortaokul Öğrencilerinin Kavram Tanımına İlişkin Görüşleri

Kavramın Tanımı	f	%
Nesnelerin zihinde soyut tasarımı	21	28,0
Nesnelerin genel ismi	20	26,6
Nesnelerin ortak özelliği	17	22,6
Olguları kapsayan kelime	10	13,3
Birbirine benzeyen örnekler	7	9,3
TOPLAM	75	100

Tablo 2’ ye bakıldığında, araştırmaya katılan 75 öğrenciden 21’ inin kavramı tanımlarken nesnelerin zihinde soyut tasarımı, 17’ si nesnelerin ortak özellikleri, 20’ si nesnelerin genel ismi, 10’ u olguları kapsayan kelime, 7’ si birbirine benzeyen örnekler olarak ifade etmişlerdir. Öğrenciler kavram tanımlamalarıyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Kavramı “Nesnelerin zihinde soyut tasarımı” olarak ifade eden 21 öğrenci görüşünden bazıları şunlardır: “Kavram bana göre bizim gözle göremediğimiz ama düşüncelerimizde olan varlıklardır.” (ÖR.21) “Kavram bence nesnelerin beynimizde yer alan görmediğimiz ama düşüncemizde hayal ettiğimiz halidir.” (ÖR.43) “Kavram dediğimde aklımda kelimelerin beynimdeki hali canlanıyor. Örnek olarak dağ kavramını düşünürce yüksek bir tepe hayal ediyorum.” (ÖR.54)

Öğrenciler (20), kavramı “Nesnelerin genel ismi” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu görüşlerden bazıları: “Kavram bir cismin, varlığın genel ismidir. Bir sürü elma var ama elma dediğimizde aklıma sadece elma şekli geliyor.” (ÖR.24) “Kavram dediğinde aklıma birden çok çeşidi olan nesnenin genel ismi geliyor. Örnek kalemin çok çeşidi var ama kalem dediğinde yazı yazan bir nesne düşünüyorum.” (ÖR.75) “Kavram nedir diye düşündüğümde benim hayalimde canlanan şey var. Çok nesne, madde, cisim var bunların özelliklerinden bir tanesi aklıma geliyorsa o kavramdır. Mesela meyvesi olan bitkiler dediğinde aklıma ağaç kavramı geliyor.” (ÖR.71)

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretim teknik ve yöntemlerine ilişkin görüşleri nelerdir” ilişkin bulgular tablolaştırılmış (Tablo 3-4) yorumlanmıştır.

Tablo 3: Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Kavram Öğretim Tekniklerine İlişkin Görüşleri

	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
Kavram Haritası	33	24	10	5	3
Zihin Haritası	20	22	18	11	4
Yapılandırılmış Grid	16	20	22	14	3
Balık Kılıcı	15	24	15	13	8
Anlam Çözümleme Tablosu	15	16	24	14	6
Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	8	19	20	22	6
Kelime İlişkilendirme Testi	21	16	21	11	6
Bulmaca	18	18	19	18	2
Kavram Karikatürü	18	18	23	11	5

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin kavram materyallerinin kullanıma ilişkin görüşleri şu şekildedir. 75 öğrenciden 33' ü Sosyal Bilgiler dersinde kavram haritalarının kullanım sıklığını her zaman, 24' ü sık sık, 10' u ara sıra, 5' i nadiren, 3' ü hiçbir zaman olarak değerlendirmiştir.

Zihin haritasını Sosyal Bilgiler dersinde kullanımını öğrencilerden 20' si her zaman, 22' si sık sık, 18' si ara sıra, 11' i nadiren, 4' ü hiçbir zaman olarak belirtmişlerdir. Yapılandırılmış gridi 16 öğrenci her zaman, 20 öğrenci sık sık, 22 öğrenci ara sıra, 14 öğrenci nadiren kullandığını belirtirken 3 öğrenci hiçbir zaman kullanılmadığını belirtmiştir. 75 öğrenciden 15' i Balık kılıcığını her zaman, 24' ü sık sık, 15' i ara sıra, 13' ü nadiren kullandığını belirtirken 8' i hiçbir zaman kullanmadığını belirtmiştir.

Tablo 4: Ortaokul Öğrencilerinin Kavram Öğretim Yöntemlerine İlişkin Görüşleri

Yaklaşım-Teknik	f	%
Anlatım	57	23,1
Soru-Cevap	56	22,7
Tartışma	40	16,2
Beyin Fırtınası	34	13,8
Grup Çalışması	24	9,7
Örnek Olay	19	7,7
Drama	16	6,5
TOPLAM	246	100

Tablo 4' de öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan yöntem ve tekniklere ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğrencilere göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri derste en çok anlatım (57), soru-cevap (36), tartışma (40), beyin fırtınası (34), grup çalışması (24), örnek olay (19), drama (16) yer almaktadır. Öğrenciler bu görüşleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

Anlatım tekniğinin kullanıldığını belirten öğrenci görüşlerinin bazıları şu şekildedir: “Öğretmenimiz derste önce kavramları anlatıyor ve not tutmamız için fırsat veriyor sonra soru soruyor ve bizde cevaplıyoruz. Bazen de tiyatro, drama gibi etkinlikler yapıyoruz.” (ÖR.2). Soru-cevap tekniğinin kullanıldığını belirten öğrenci görüşleri: “Kavramları öğretirken öğretmenimiz bize kavramın tanımını soruyor cevapları söylüyoruz. Bize o kavramın doğru tanımını yapıyor. Bazen tahtaya bir kavramı yazıyor ve onunla ilgili aklımıza gelen tüm kelimeleri söylememizi istiyor ve sınıfta bu konuyla ilgili karşılıklı görüşlerimizi alıyor.” (ÖR.22)

Tartışma tekniğinin kullanıldığını belirten öğrenci görüşleri: “Öğretmenimiz kavramın tanımını veriyor onunla ilgili benzer örnekler anlatıyor tahtaya notlar yazıyor. Sonra kavramla ilgili görüşlerimizi alıyor ve farklı düşünceler tartışılıyor.” (ÖR.10) Beyin fırtınası tekniğinin kullanıldığını belirten bazı öğrenci görüşleri: “Öğretmenimiz tarihte yaşanmış bir olay ya da hikâye anlatarak içerisinde bilmediğimiz kavramları soruyor ve o kavramlarla ilgili küme olup fikir yaratmamızı istiyor aklımıza gelen pek çok kavramı fikri yazıyoruz. Bazen de tiyatro yapıyoruz.” (ÖR.33) şeklindedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan konu ve kavramalara ilişkin görüşleri nelerdir” ilişkin bulgular tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır.

3.1. Ortaokul 6. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük çekilen konulara yönelik görüşleri Tablo 5' de gösterilmiştir.

Tablo 5. 6. Sınıf Öğrencilerinin Güçlük Yaşanan Konulara İlişkin Görüşleri

6. Sınıf Konular	f	%
İlk Türk İslam Devletleri	13	10,0
Mezopotamya Uygarlıkları	13	10,0
Demokrasinin Tarihçesi	12	9,2
Bozkırda Yaşam	11	8,4
İlk Türk Devletleri	9	6,9
Tarihi Çağlar Anadolu’da İlk Yerleşmeler	9	6,9
Hak ve Sorumluklarımız	8	6,1
Olgu mu Görüş mü?	6	4,6
Geçmişten Günümüze Kutlamalar	6	4,6
Destan ve Yazıtlarda Türkler	6	4,6
Geçmişten Günümüze Teknoloji	6	4,6
İslamiyet ve Türkler	5	3,8
İnsan Haklarının Gelişimi	5	3,8
Türkiye’de İklimler	5	3,8
Telif ve Patent Hakkı	4	3,0
Sanayii Faaliyetlerimiz	4	3,0
Diğer Ülkelerle İlişkilerimiz	4	3,0
Haritaların Dili	4	3,0
TOPLAM	130	100

Tablo 5’ e bakıldığında; 6. Sınıfta araştırmaya katılan toplam 26 öğrencinin en çok zorlandıkları 6. Sınıf Sosyal Bilgiler konularının başında İlk Türk İslam Devletleri (13), Mezopotamya Uygarlıkları (13), Demokrasinin Tarihçesi (12), Bozkırda Yaşam (11), İlk Türk Devletleri (9) gelmektedir. Öğrenciler bu konularda zorlanmalarının sebeplerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Sosyal Bilgiler dersinde en çok zorlandığım konulardan biri İlk Türk İslam Devletleridir. Çünkü tarihleri aklımda tutarken zorluk çekiyorum ve tarih karşı ilgisiz hissediyorum.” (ÖR.2) “İlk Türk İslam Devletlerini öğrenirken tarihleri ve devlet isimlerini soyut olduğu için öğrenmekte zorluk çekiyorum.” (ÖR.31) “Sosyal Bilgilerde İlk Türk İslam Devletleri konusunda daha önce duymadığım ve görmediğim kavramlar ve isimler yer aldığı için zorlanıyorum.” (ÖR.49) “Sosyal Bilgiler dersinde Türk İslam Devletleri konusu beni zorlayan bir konu nedeni ise daha önce hiç görmediğimiz tarih konularını anlamakta zorlanıyorum.” (ÖR.54)

“Sosyal Bilgiler dersinde anlamakta zorluk çektiğim konulardan biri Mezopotamya Uygarlıkları konusu. Çünkü daha önce duymadığım kavramları görüyorum ve bu konulara karşı ilgisizim.” (ÖR.5) “Mezopotamya Uygarlıkları benim Sosyal Bilgiler dersinde en çok zorlandığım konuların başında gelmektedir. Soyut kavramları anlamak ve akılda tutmak benim için güç oluyor.” (ÖR.8). “Demokrasinin Tarihçesi konusunda daha önce duymadığım çok kavram var. Ben bu kavramlarla okul dışında hiç duymuyorum. Ve gözümde canlandırabileceğim şeyler olmuyor.” (ÖR.17) “Benim öğrenmekte ve aklımda tutmakta zorluk yaşadığım konulardan biri Demokrasinin tarihçesi. Çünkü kavramlar bana çok yabancı, ezberlemeye çalışıyorum ama o da çok yararlı olmuyor.” (ÖR.27)

3.2.Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan konulara yönelik görüşleri Tablo 6’ da gösterilmiştir.

Tablo 6: 7. Sınıf Öğrencilerinin Güçlük Yaşanan Konulara İlişkin Görüşleri

7. Sınıf Konular	f	%
Türklerin Yeni Yurdu Anadolu	12	10,1
Beylikten Cihan Devletine Osmanlı	11	9,3
I. Dünya Savaşı	10	8,4
Kurultay'dan Meclise	8	6,7
Lale Devri	8	6,7
İstanbul'un Fethi	8	6,7
Anadolu'da İlk Türk Beylikleri	7	5,9
Yeniden Doğuş Rönesans	7	5,9
Dinde Reform:	7	5,9
Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Nitelikleri	4	3,3
Göçün Neden ve Sonuçları	4	3,3
Coğrafi Keşifler	4	3,3
Nasıl Eğitim Gördüler	4	3,3
Kuvvetler Ayrılığı	4	3,3
Çanakkale Cephesi	3	2,5
Türk İslam Bilginleri	3	2,5
Nüfusumuzun Özellikleri	3	2,5
Sanayi İnkılabı	3	2,5
Söz Uçar Yazı Kalır	3	2,5
İletişim Sanattır	3	2,5
Nüfus Dağılımını Etkileyen Faktörler	2	1,6
Kamuoyu Ve Basın	2	1,6
TOPLAM	118	100

Tablo 6' ya bakıldığında 7. Sınıfta araştırmaya katılan toplam 24 öğrencinin en çok zorlandıkları 7. Sınıf Sosyal Bilgiler konularının başında Türklerin Yeni Yurdu Anadolu (12), Beylikten Cihan Devletine Osmanlı (11), I. Dünya Savaşı (10), Kurultay'dan Meclise (8), Lale Devri (8), İstanbul'un Fethi (8) gelmektedir. Öğrenciler bu konularda güçlük yaşamalarını şöyle ifade etmişlerdir:

“Sosyal Bilgiler dersinde en çok zorlandığım konu ‘‘Türklerin Yeni Yurdu Anadolu’’ konusu çünkü ben bu konuda geçen kavramları ilk kez duyuyorum. Daha önceden bilgim yok. Kavramlarla ilgili çok örnek verilmesi gerekiyor ama örnekler de görebileceğimiz elle tutulan örnekler değil.” (ÖR.24) *“Türklerin Yeni Yurdu Anadolu konusu benim ilgimi çeken eğlendirici bir konu değil. Tarih konularını sevmiyorum. Zor geliyor. O yüzden kavramları da öğrenemiyorum.”* (ÖR.40)

“Beylikten cihan devletine Osmanlı konusunda Osmanlı devletiyle ilgili hiç bilmediğim kavramlar duydum. Bu kavramlardan bazıları birbirine çok benzeyen kavramlar. Kavramlar soyut olduğu için aklımda tutmak zor oluyor.” (ÖR.12) *“Beylikten cihan devletine Osmanlı devleti benim için zor bir konu çünkü ezbere yönelik şeyler var, günlük hayatta duymadığım kavramları ezberlemek zorunda kalıyorum.”* (ÖR.19)

“I.Dünya Savaşında geçen yabancı kelimeler, kavramlar benim anlayabileceğim kadar basit değil. Çünkü ben bu kavramları ilk kez görüyorum ve tarih konuları da genellikle çok sıkıcı ve günümüzden örnek verebileceğimiz şeyler değil.” (ÖR.16) *“I.Dünya Savaşı konusu kavramlarını öğrenmekte zorlanıyorum. Eğlenceli kavramlar değil, daha önce duyduğum kavramlar da değil. Zorluk çekiyorum.”* (ÖR.22)

3.3. Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan konulara yönelik görüşleri Tablo 7' de gösterilmiştir.

Tablo 7: 8. Sınıf Öğrencilerinin Güçlük Yaşanan Konulara İlişkin Görüşleri

8. Sınıf Konular	f	%
Atatürk İlkeleri	11	8,7
Cemiyetler	9	7,1
Kongre ve Genelgeler	9	7,1
I.Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti	8	6,3
Lozan Antlaşması	8	6,3
Sevr Antlaşması	8	6,3
İnkılaplar	8	6,3
İç İsyanlar	7	5,5
Saltanatın Kaldırılması	7	5,5
Misakı Milli	6	4,7
Sakarya Savaşı	5	3,9
Çok Partili Hayat	5	3,9
T.C Dış Politikası	5	3,9
Mondros Ateşkes Antlaşması	5	3,9
Kuvay-i Milliye	4	3,1
Hatay'ın Anavatanına Katılması	4	3,1
Tekâlif-i Milliye Emirleri	4	3,1
Cepheler	4	3,1
Doğu Cephesi	3	2,3
Başkomutan Meydan Savaşı	2	1,5
Çanakkale Cephesi	2	1,5
2. Dünya Savaşı	2	1,5
TOPLAM	126	100

Tablo 7' ye bakıldığında, 8. Sınıfta araştırmaya katılan toplam 25 öğrencinin en çok güçlük yaşadıkları 8. Sınıf Sosyal Bilgiler konularının başında Atatürk İlkeleri (11), Cemiyetler (9), Kongre ve Genelgeler (9), I.Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti (8), Lozan Antlaşması, Sevr Antlaşması (8), İnkılaplar (8), İç İsyanlar (7), Saltanatın Kaldırılması (7), Misakı Milli (6), Sakarya Savaşı (5), Çok Partili Hayat (5) gelmektedir. Öğrenciler bu konularda güçlük yaşamalarının sebeplerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Atatürk İlkeleri konusundaki kavramlar birbiriyle bağlantılı bir tanesini bilmediğim zaman diğerlerinde de hata yapıyorum. İlkelerle bağlantısını kuramıyorum. Soyut ve ilgi çekici olmayan kavramlar.” (ÖR.9) *“8. Sınıf konuları içinde bana en çok zorlayan konu İlkeler. İlkeleri ezberlemek zorunda kalıyorum. Çünkü akılda kalıcı şeyler değil. Kendimce teknikler oluşturuyorum. Öğretmenimiz de bolca örnek veriyor.”* (ÖR.18) *“Atatürk ilkeleri içindeki özellikle ilke kavramı ve ilkeler benim yaşımda yer bulamadığım kavramlar. Hem soyut hem bir önceki sınıfta görmediğim bilgiler hem de sıkıldığım konular.”* (ÖR.24)

“Cemiyetler konusunda zorlanıyorum. Yararlı ve özellikler zararlı cemiyet kavramlarında yabancı kelimeler hafızamda yer edinmiyor. Çabuk unutuyorum bazen de karıştırıyorum. Bunun nedeni güncel şeyler değil ve ilgimi çekmiyor.” (ÖR.12) *“8. sınıf cemiyetler konusu benim derste en çok sıkıldığım ve çabuk unuttuğum konulardan. Geçen sene bu konular yoktu. İlk kez duyduğumuz için zorlanıyoruz galiba. Bir de bu konular soyut.”* (ÖR.26)

“Kongre ve Genelgeler konusu önemli bir konu aslında ama sıralarını tarihlerini çabuk unutuyorum. Ben görerek öğrenmeyi seviyorum tabi bu tarih konularında mümkün olmuyor.” (ÖR.24) *“Benim öğrenirken zorlandığım konulardan biri de genelge ve kongreler konusu. Bu konu da sıkıntı yaşamamın sebebi sanırım hem benzer kavramların fazla olması hem de ilk kez bu konuları görüyor olmamdan kaynaklı.”* (ÖR.44)

3.4. Ortaokul 6. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan kavramlara yönelik görüşleri

Ortaokul 6. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan kavramlara yönelik görüşleri Tablo 8’ de gösterilmiştir.

Tablo 8: 6. Sınıf Öğrencilerinin Güçlük Yaşanan Kavramlara İlişkin Görüşleri

6. Sınıf Kavramlar	f	%	6. Sınıf Kavramlar	f	%
Egemenlik	12	9,0	Örf-Adet	3	2,0
Olgu-Görüş	10	7,0	Yargı	3	2,0
Enlem (Paralel)	9	6,0	Telif	3	2,0
Boylam (Meridyen)	6	4,0	Hipotez	3	2,0
Ekvator	6	4,0	Kut	3	2,0
Ölçek	6	4,0	Fibula	3	2,0
Erozyon	6	4,0	Teokrasi	3	2,0
Monarşi	4	3,0	Demokrasi	3	2,0
Çağ	4	3,0	İktisat	2	1,0
Monarşi	4	3,0	Millet	2	1,0
Bakı	4	3,0	Arkeoloji	2	1,0
Ahi	4	3,0	Nüfus	2	1,0
Empati	4	3,0	Yazıt	2	1,0
Hak-Sorumluluk	3	2,0	Vergi	2	1,0
Cumhuriyet	3	2,0	Anayasa	2	1,0
Hipotez	3	2,0	Bildirge	1	0,7
Vakıf	3	2,0			
TOPLAM			130	100	

Tablo 8’ e bakıldığında, 6. Sınıfta araştırmaya katılan toplam 26 öğrencinin en çok güçlük yaşadıkları 6. Sınıf Sosyal Bilgiler kavramlarının; Egemenlik, olgu-görüş, enlem (paralel), boylam (meridyen), ekvator, ölçek, erozyon, monarşi, çağ, monarşi, bakı, ahi, empati başında gelmektedir. Öğrenciler bu konularda güçlük çekmelerinin sebeplerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Benim Sosyal Bilgiler dersinde en zor anladığım kavramlar egemenlik, olgu-görüş, ekvator, hipotez, vakıf vb. kavramlar. Ben bu kavramları başka kavramlarla karıştırıyorum olgu ve görüşün sözlük anlamlarını ezberlemek zorunda kalıyorum mesela. Hipotez çok yabancı bir kelime gibi geliyor. Kavramları etrafımda görebilme durumum olsaydı keşke. O zaman daha iyi anladım sanırım.” (ÖR.5). “Enlem, çağ, telif, hipotez, bildirge kavramları bu sene beni zorlayan kavramlar oldu. Çünkü daha önce hiç duymadığım kavramlar var. Bunlar hem gözümde bir şeyin canlanmasına engel oluyor hem de aklımda kalmıyor. Hemen unutuyorum.” (ÖR.31) “Sosyal dersinde olgu, görüş, boylam, ekvator, monarşi kavramları var. Sanki daha üst sınıfların kavramları gibi benim için biraz zor oluyor öğrenmesi. Not alıyorum ezber yapıyorum ama araçla ve gereçle anlatılmadığı için çok zor hatırlıyorum sonra.” (ÖR.51). “Sosyalde erozyon, monarşi, empati, kut, teokrasi kavramı benim öğrendiğim ama ya karıştırdığım ya da unuttuğum kavramlar. Çünkü sınıftan çıkınca bu kavramları kullanacak bir yer bulamıyorum. Mesela teokrasi günlük yaşamda hiç duymadığım bir kavramdı ya da hiç erozyon görmedim. Kut kelimesi de daha önce benim duyduğum bir kelime değildi.” (ÖR.60)

3.5. Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok yaşanan çekilen kavramlara yönelik görüşleri

Ortaokul 7. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan kavramlara yönelik görüşleri Tablo 9’ da gösterilmiştir.

Tablo 9: 7. Sınıf Öğrencilerin Güçlük Yaşadıkları Kavramlara İlişkin Görüşleri

7. Sınıf Kavramlar	F	%	7. Sınıf Kavramlar	f	%
Rakım	6	5,0	Külliye	3	2,0
Reform	6	5,0	Şeyhülislam	3	2,0
Lonca	6	5,0	Dirlik	3	2,0
Cumhuriyet	6	5,0	Kadı	3	2,0
Medrese	5	4,0	Erozyon	2	1,0
Defterdar	5	4,0	Donanma	2	1,0
Oligarşi	5	4,0	Monarşi	2	1,0
Ahi	4	3,0	Enderun	2	1,0
Tımar	4	3,0	Tanzimat	2	1,0
Kapitülasyon	4	3,0	Nevruz	2	1,0
Islahat	4	3,0	Ferman	2	1,0
İmaret	4	3,0	Eyalet	2	1,0
Has	3	2,0	Ulufe	2	1,0
Müderis	3	2,0	Yeniçeri	2	1,0
Egemenlik	3	2,0	Gaza	1	0,8
Rönesans	3	2,0	Astronomi	1	0,8
Sadrazam	3	2,0	İttifak	1	0,8
Eyalet	3	2,0	Nüfus	1	0,8
Divan	3	2,0	Ambar	1	0,8
Teokrasi	3	2,0			
TOPLAM			118	100	

Tablo 9' a bakıldığında 7. Sınıfta araştırmaya katılan toplam 24 öğrencinin en çok güçlük yaşadıkları 7. Sınıf Sosyal Bilgiler kavramlarının başında: Rakım, reform, lonca, cumhuriyet, medrese, defterdar, oligarşi, ahi, tımar, kapitülasyon, ıslahat, imaret, has, müderis, egemenlik, rönesans, sadrazam, eyalet, divan, teokrasi, külliye, şeyhülislam, dirlik, kadı gelmektedir. Öğrenciler bu konularda güçlük çekmelerinin şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ben en çok rakım, imaret, has ve egemenlik kavramlarını anlamakta sıkıntı yaşıyorum. Kelimeler başka kelimelere benziyor gibi rakım rakam gibi mesela ya da imaret deyince imalat gibi bir şey geliyor aklıma, has kavramı da bir şeye has gibi. Bunlar düşüncemde bir resmi olmayan kavramlar. Egemenlik için de aynı şeyi düşünüyorum.” (ÖR.4)

“Sosyal Bilgilerde öğrenmekte zorlandığım kavramlar lonca, medrese, tımar, kapitülasyon, teokrasi gibi kavramlar. Bu kavramlardan bazılarını ilk defa duyduğum için bazılarını ise gözle göremediğim için aklımda tutmakta zorlanıyorum. Bazıları yabancı kelimelere benziyor ismini bile hatırlamakta zorlanabiliyorum. Teokrasi mesela aklımda hiçbir şey canlanmıyor ezberleyerek bilmediğim kavramları aklımda tutmaya çalışıyorum.” (ÖR.22)

“Sosyal Bilgilerde bazı kavramlar var ben bu kavramları öğrenmeye çalışıyorum ama çok kalıcı olmuyor benim için. Örneğin, reform, cumhuriyet, kadı, monarşi... Bu kavramlar benim anlayabileceğim ya da aklımda tutabileceğim kadar kolay gelmiyor bana. Monarşi yönetimle ilgili bir kavram ama tanımını ezberlediğim için bir süre sonra unutuyorum ya da başka kavramlarla karıştırıyorum. Gözümde canlandırabileceğim bir kavram değil.” (ÖR.39). “Sosyal Bilgiler dersinde benim en güçlük yaşadığım kavramlar tarih kavramları. Çünkü tarih konularını pek eğlenceli bulmuyorum. Gözümle göremediğim şeyleri de hatırlamak çok zor oluyor. Lonca, cumhuriyet, medrese, ıslahat ve has kavramları benim aklımda tutamadığım kavramlar. Bu kavramlar görebileceğim şekilde olsaydı galiba unutmam zor olurdu.” (ÖR.56)

3.6. Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan kavramlara yönelik görüşleri

Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan kavramlara yönelik görüşleri Tablo 10’ da gösterilmiştir.

Tablo 10: 8. Sınıf Öğrencilerinin Güçlük Yaşadıkları Kavramlara İlişkin Görüşler

8. Sınıf Kavramlar	f	%	8. Sınıf Kavramlar	f	%
Rüştiye	6	4,8	Genelge	3	2,4
Kapitülasyon	6	4,8	Terakki	3	2,4
Emperyalizm	5	4,0	Ateşemiliter	3	2,4
İdadi	5	4,0	Tekke	3	2,4
Tehcir	5	4,0	Meşrutiyet	3	2,4
Panslavizm	5	4,0	Delege	3	2,4
İtilaf	4	3,2	İstiklal	2	1,6
Reform	4	3,2	İstikbal	2	1,6
İttifak	4	3,2	Defterdar	2	1,6
Misakı Milli	4	3,2	Pakt	2	1,6
Teokratik	4	3,2	Maarif	2	1,6
Kongre	4	3,2	İhtilal	2	1,6
Jeopolitik	4	3,2	Mebus	2	1,6
Manda	3	2,4	Milis	2	1,6
Cemiyet	3	2,4	Zaviye	2	1,6
Saltanat	3	2,4	Küllüye	1	0,8
Parlamento	3	2,4	Şeyhülislam	1	0,8
Kabotaj	3	2,4	Halife	1	0,8
Kongre	3	2,4	Divan	1	0,8
Hilafet	3	2,4	Gayrimüslim	1	0,8
Fırka	3	2,4			
TOPLAM				125	100

Tablo 10’ a bakıldığında, 8. Sınıfta araştırmaya katılan toplam 25 öğrencinin en çok güçlük yaşadıkları 8.Sınıf Sosyal Bilgiler kavramlarının başında: Rüştiye, kapitülasyon, emperyalizm, idadi, tehcir, panslavizm, itilaf, reform, ittifak, misakı milli, teokratik, kongre, jeopolitik, manda, cemiyet, saltanat, parlamento, kabotaj, kongre, hilafet, fırka, genelge, terakki, ateşemiliter, tekke, meşrutiyet, delege gelmektedir. Öğrenciler bu konularda zorlanmalarının sebeplerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Rüştiye, idadi kavramalarını öğrenmek benim için zor önceki sınıflarda böyle bir kavram duymamıştım. Gözümde canlanan bir şey yok. Bazen de ikisini birbirine karıştırıyorum. İttifak, misakı milli, delege bunlarda soyut. Kavramları öğrenmeme rağmen sözlük anlamına bakıyorum sık sık.” (ÖR.12)

“Kapitülasyon, defterdar, külliye, divan, gayrimüslim gibi kavramlarda bunların anlamı dışında başka anlamlar geliyor. Defterdar defter, külliye deyince cami, divan deyince koltuk geliyor aklıma. Kapitülasyon Türkçe bir kelime gibi gelmiyor bana, gayrimüslimde de sadece Hristiyanları düşünüyorum.” (ÖR.18).“Benim en çok zorlandığım kavramlar hangisidir diye sorarsanız emperyalizm, idadi, kongre, cemiyet, ateşemiliter çünkü ben daha önce böyle kavramlar duymadım ve bu kavramlar hayalimde bir nesnenin canlanmasına engel oluyor. İdadi idari gibi mesela ama okul olarak kullanılıyor. Ya da ateşemiliter ateşle ilgili bir kelime gibi. Bu kavramlar benim için eğlenceli kavramlar değil.” (ÖR.3). “Öğretmenim bu kavramları ilk anlattığında aklıma hiçbir şey gelmedi. Kelimeler soyut ve ben bir resim gösterildiğinde onunla birleştirmeye çalışıyorum. Benim için aklımda tutması en zor kelimeler: Reform, rüştiye, kongre, cemiyet, ateşemiliter.” (ÖR.44)

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Ortaokul öğrencilerinin kavram öğrenimi sırasında karşılaşılan sorunlara yönelik görüşlerine” ilişkin bulgular tablolatırılmış ve

yorumlanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin kavram öğrenimi sırasında karşılaşılan sorunlara yönelik görüşleri Tablo 11’ de gösterilmiştir.

Tablo 11: Ortaokul Öğrencilerin Kavram Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Görüşleri

Sorunlar	f	%
Materyal eksikliği	55	23,8
Soyut kavramların varlığı	47	20,3
Ön öğrenme eksikliği	45	19,4
Bilişsel düzeylerinin üstünde olması	44	19,0
Ders saatinin azlığı	40	17,3
TOPLAM	231	100

Tablo 11’ de görüldüğü üzere öğrenciler kavram öğretiminde karşılaştıkları sorunları materyal eksikliği (55), soyut kavramların varlığı (47), ön öğrenme eksikliği (45), kavramların bilişsel düzeylerinin üstünde olması (44) ve ders saatinin azlığı olarak belirtmişlerdir. Öğrenci görüşlerinden bazıları:

Kavram öğretiminde materyal eksikliğini sorun olarak belirten öğrenci görüşlerinden bazıları: “Bir kavramı öğrenirken beni olumsuz etkileyen durum derste kullanılan araçların azlığı, örneğin coğrafya konularında Dünya küresi üzerinden anlatılsa ya da haritalar çok kullanılsa daha iyi anlarım. Ama bunlar için de ders saatinin çok olması lazım.” (ÖR.19) “Sosyal Bilgiler dersinde kavramları öğrenirken öğretmenimin daha çok araç kullansa benim için daha iyi olurdu. Tarih konularında hiç görmediğim bir durum var ve ben bunu göremediğim için anlayamıyorum. Müzeye gitsek ya da resim, film gibi şeyler göstere benim için daha iyi olurdu.” (ÖR.27)

Kavram öğretiminde soyut kavramların varlığını sorun olarak belirten öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Kavramları öğrenirken anlayamadığım kavramlar oluyor. Mesela, saltanat kavramı deyince gözümde padişah canlanıyor. Ya da cumhuriyet bu kavramda aklıma bir varlık gelmiyor. Bunlar benim için daha zor olan kavramlar üst sınıfta olsam belki daha kolay anlarım.” (ÖR.18). Kavram öğretiminde ön öğrenme eksikliğini sorun olarak belirten öğrenci görüşlerinden bazıları: “Bazı kavramların başka kavramların bağlantılı olduğu fark ediyorum. Yasama kavramı ve yürütme kavramı birbirine bağlantılı, ama yürütme kavramını hep hareket durumu ile düşündüğüm için yasamayı da aklımda tam tutamıyorum. Kavramla ilgili bilgimin çok az olduğunu fark ediyorum. Benim için biraz ağır kavramlar var sanki daha büyük yaşlara göre kavramlar daha önce hiç duymadığım kavramlar.” (ÖR.36) şeklindedir.

Sonuç ve Tartışma

Ortaokul öğrencilerinin kavram tanımına yönelik olarak nesnelerin zihinde soyut tasarımı, nesnelerin genel ismi, nesnelerin ortak özellikleri, olguları kapsayan kelimeler, birbirine benzeyen örnekler ifadelerini kullandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin bu tanımlamalarından yola çıkarak bir varlığa yükledikleri isim, özellikler kavramların tanımını vermektedir. Öğrencilerin kavram tanımlamalarına baktığımızda; kavramları genellikle zihinlerinde canlandırdıkları varlıkları somut örnekler vererek açıkladıkları görülmüştür. Öğrencilerin kavram tanımlamaları göz önünde bulundurulduğunda, kavramın sözlük anlamına yakın bir şekilde tanımlamalar yaptıkları görülmüştür. Yapılan tanımlamalar doğru tanımlamalara oldukça yakın aynı zamanda kendi düşüncelerini ortaya koyacak biçimde olduğu tespit edilmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan kavram öğretim yaklaşım ve tekniklerine ilişkin görüşleri anlatım, soru-cevap, tartışma, beyin fırtınası, grup çalışması, örnek olay, drama olarak tespit edilmiştir. Öğrenciler öğretmenlerinin bu teknikleri sıkça kullandığını

belirtmişlerdir. Öğrenci görüşlerine bakıldığında; Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin en çok kullandığı kavram öğretim tekniğinin anlatım olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öncelikle geleneksel yöntemleri (düz anlatım, soru cevap) tercih ettiği sonra tartışma, beyin fırtınası gibi teknikleri kullandığı tespit edilmiştir. Araştırmanın bu sonuçları Gültekin (2016), araştırmasının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir, Gültekin de kavram öğretiminde en sık kullanılan yöntem ve tekniklerin düz anlatım, soru-cevap, beyin fırtınası vb. olduğunu ifade etmişlerdir. Aynı sonuçlara ulaşan bir diğer araştırma ise Çelikkaya vd. (2010) çalışmalarında, öğretmenlerin kavram öğretiminde çoğunlukla geleneksel yöntemleri kullandıkları alternatif olarak en çok kavram haritasını tercih ettikleri sonucuna varılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşadıkları konu ve kavramların tarihi ve siyasi kavramlar olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler bu kavramlarda güçlük yaşamalarının sebepleri olarak kavramların soyut olması, düzeylerinin üstünde kavram olmaları, materyal eksikliği, kavramların ilgilerini çekici nitelikte olmaması, ön bilgilerdeki yetersizlikler, günlük yaşamla ilişkisiz olması gibi nedenler tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, Gültekin (2016) “Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Adım Adım Türkiye” Ünitesinde Bulunan Kavramların Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri isimli yüksek lisans tezinde yer alan sonuçlarla örtüşmektedir. Araştırmada soyut kavramların öğretiminde güçlükler yaşandığı, bazı kavramları yaşamla bağının olmaması sebebiyle güç öğrenildiği sonucuna varmıştır. Başka benzer sonuçlara, Akengin ve Süer’de (2011) ulaşmışlardır. Araştırmada, öğrencilerin somut ve görsel niteliğe ait kavramları daha kolay öğrendiklerini, soyut kavramlarda sıkıntı yaşadığını ifade etmişlerdir.

7. Sınıf öğrencilerinin güçlük yaşadıkları konuların çoğunlukla tarih konuları olduğu tespit edilmiştir. Bu konularda zorluk yaşamalarının sebeplerini konulardaki kavramların soyut olmasından, ön bilgi eksikliğinden, tarihi konulara karşı ilgisiz olmalarından, günlük yaşamla ilgisiz konular olmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Senemoğlu (2004), soyut kavramların diğerlerine göre daha güç öğrenildiğini ifade etmişlerdir. 8. sınıf öğrencilerinin konuları tarih konularından ibaret olduğu için öğrenciler bu konularda güçlük çekmelerinin sebepleri arasında konuların günlük ve yakın zamandan yaşamdan uzak olması, soyut kavramların bol olması, seviyelerine uygun olmaması gibi nedenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kömürcü (2002), çalışmasında, İnkılap tarihi dersinin konu ve kavramlarının soyut ve sayı olarak fazla olmasının konu ve kavramların anlaşılmasında güçlükler sebepten olduğunu belirtmiştir. Öktem (2006), araştırmasında egemenlik kavramı gibi soyut kavramların öğrenciler tarafından sıkça duyulmasına rağmen tanımlamalarında zorluk yaşadığını tespit etmiştir. Düzenli (2011) ve Seyhan (2017), araştırmalarında öğrencilerin tarihi kavramları zor öğrendikleri bu kavramları öğrenirken sıkıldıkları ve örnek bulmada zorlandıkları sonucuna varmıştır. Bu sonuçlar araştırma sonuçlarıyla uyusmaktadır.

Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğretimine ilişkin olarak karşılaştıkları sorunlar; materyal eksikliği, soyut kavramların varlığı, ön bilgilerde yer alan eksiklikler, kavramların seviyelerine uygun olmaması ve ders saatinin kavram öğretim teknikleri için yetersiz olması gibi sonuçlar olarak tespit elde edilmiştir. Bu görüşleri destekleyen çalışmalardan biri, Turan (2002) tarafından yapılan araştırmadır. Araştırmada kavram öğretiminde karşılaşılan sorunlar; zaman yetersizliği, gerçek materyallerin sınıf ortamına getirilememesi, materyal eksikliği olarak belirtilmiştir.

Kaynakça

Akengin, H.ve Süer, S. (2011). Coğrafi kavramlar bakımından öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve bu kavramların geliştirilmesi üzerine deneysel bir araştırma. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 26-48.

- Aydoğdu, R.Ü., Uluçınar Sağır, Ş. ve Değirmenci, S. (2014). 5. Sınıf öğrencilerinin güneş, dünya ve ay kavramları hakkındaki kavram yanlışlarının tespit edilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, 218-229.
- Bernard, H. R., & Ryan, G. W. (2010). *Analyzing Qualitative Data: Systematic Approaches*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Bolat, A., Aydoğdu, R.Ü., Uluçınar Sağır, Ş. ve Değirmenci, S. (2014). 5. Sınıf öğrencilerinin güneş, dünya ve ay kavramları hakkındaki kavram yanlışlarının tespit edilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 218-229.
- Cin, M. (2007). Alternative views of the solar systems among turkish students, *International Review Of Education*, 53(1), 39-53.
- Çelikkaya, T., vd. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme-değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştıkları sorunlar. *Ahi Evran Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-76.
- Doğrukök, B. (2004). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramların kazandırılma düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Düzenli, E. (2011). *Islahat, tanzimat, meşrutiyet, cumhuriyet ve hürriyet” kavramlarının anlaşılma düzeyleri: 11. sınıf öğrencilerinin görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ekiz, D., Akbaş, Y., (2005). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin astronomi ile ilgili kavramları anlama düzeyi ve kavram yanlışları. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 165.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Alkım Kitapçılık Yayıncılık, Ankara.
- Göncü, Ö. ve Korur, F. (2011). İlköğretim öğrencilerinin astronomi temelli ünitelerdeki kavram yanlışlarının üç aşamalı test ile tespit edilmesi. *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, 27-30 Haziran 2012, Niğde.
- Gültekin, E. (2016). *Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersi "adım adım Türkiye" ünitesinde bulunan kavramların kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Kömürcü, H. Z., (2002). *İlköğretim 8. sınıf Türkiye cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinde yer alan kavramların kazandırılma düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurnaz, M. & Değirmenci, A. (2011). Temel astronomi kavramlarına ilişkin öğrenci algılamalarının sınıf seviyelerine göre karşılaştırması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Yıl 11, Sayı 22, 91-112.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. California: Jossey-Bass Publishing.
- Öktem, G. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları anlama ve kazanma düzeyleri (yeni programın pilot uygulaması Samsun ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Özcan, N. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Adım Adım Türkiye Ünitesindeki Kavramların Öğrenilme Düzeyi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim (kuramdan uygulamaya)*. 10.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

-
- Seyhan, A. (2017). Lise Öğrencilerinin Tarih Kavramlarını Öğrenme Güçlülükleri ve Kavram Öğretimine İlişkin Görüşleri (Of İlçesi Örneği), *Turkish Studies*, Vol. 12. Pp. 523-544.
- Turan, İ. (2002). Lise coğrafya derslerinde kavram ve terim öğretimi ile ilgili sorunlar, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, Sayı 2, 67–84, Ankara
- Ünsal, Y. Güneş, B. Ergin, İ. (2001). Yükseköğretim öğrencilerinin temel astronomi konularındaki bilgi düzeylerinin tespitine yönelik bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (3).
- Yazıcı, H. ve Samancı, O. (2003). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ders konuları ile ilgili bazı kavramları anlama düzeyleri, *Mili Eğitim Dergisi*, Sayı: 158.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.